

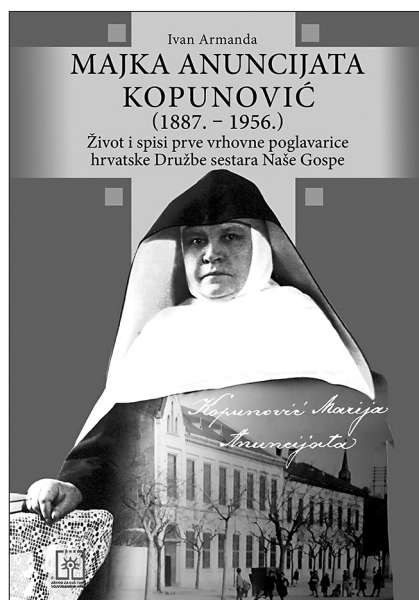
brojem fotografija. Mogli bismo reći i da je interaktivna – za one koji žele saznati više, tu je QR kod koji vodi na stranice Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata. Pohvaljujem ideju, način prezentiranja i iznošenja informacija. Osmišljena je da privuče čitateljevu pozornost i održi ju. Na kraju, smatram da može poslužiti i kao motivator za sve hrvatske udruge u Srbiji koje svoju nematerijalnu kulturnu baštinu mogu istražiti i revitalizirati.

Sonja Periškić Pejak

Ivan Armanda, *Majka Anuncijata Kopunović (1887. – 1956.): Život i spisi prve vrhovne poglavarice hrvatske Družbe sestara Naše Gospe*, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica, 2022., 176 str.

Kao peta knjiga u biblioteci „Prinosi za povijesna istraživanja“, tijekom 2022. godine tiskana je biografija sa spisima prve vrhovne glavarice hrvatske Družbe sestara Naše Gospe, Anastazije Kopunović, majke Anuncijate. Autor knjige Ivan Armanda, leksikograf u Leksikografskom zavodu Miroslav Krleža u Zagrebu, svojim radovima često obuhvaća povijesna djelovanja ženskih redovničkih družbi, ne samo na prostoru Hrvatske. Svojim pisanjem nerijetko je obuhvaćao i djelovanje istih na prostoru Bačke te je tako nekoliko njegovih radova na sličnu tematiku našlo svoje mjesto u *Godišnjaku za znanstvena istraživanja* Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata.

Knjiga je podijeljena u dvije velike cjeline: „Život majke Anuncijate Kopunović (1887. – 1956.)“ (str. 13-110) i „Spisi majke Anuncijate Kopunović“ (str. 113-170), nakon čega slijede bibliografski podatci korišteni u ovoj knjizi.

Knjiga (str. 13-18) u uvodnom dijelu donosi podatke o ranoj mladosti Anastazije Kopunović, kasnije s. Marije Roze, te nekoliko crtica iz najranije povijesti Kalačke družbe siromašnih školskih sestara Naše Gospe iz koje će 1930. niknuti nova družba bačkih siromašnih sestara učiteljica od Naše Gospe. Armanda također opisuje djelovanje s. Marije Roze, kroz njezin prosvjetni odnosno rad na uvođenju hrvatskog jezika u škole (str. 20-24) te prilike u kojima se našla kalačka družba u Bačkoj nakon Prvoga svjetskoga rata (str. 25-29). Potom slijedi važan dio o osnutku nove družbe na čijem će čelu u prvim godinama djelovanja stajati majka Anuncijata (str. 30-39). Počecima djelovanja u Hrvatskoj te godinama koje će donijeti Drugi svjetski rat posvećen je središnji dio prvog dijela knjige (str. 40-83). U ovom dijelu knjige autor piše i o prilikama preseljenja kuće matice u Zagreb te o brizi majke Anuncijate za duhovno dobro sestara. Preseljenje kuće matice iz

Subotice u Zagreb, uvjetovano ratnim prilikama, na neki način će odvojiti ovu družbu od Bačke, što će zacijelo utjecati na budućnost Družbe. U završnom dijelu prve cjeline o životu majke Anuncijate autor piše o prilikama koje su zatekle Družbu te posljednjim godinama života majke Anuncijate (str. 84-110). Autor se dotiče i oduzimanja samostana u Subotici. Mnogi stanovnici spomenutog grada i ne znaju da je zgrada današnje Osnovne škole „Jovan Jovanović Zmaj“ zapravo samostan i nekadašnja rimokatolička osnovna i građanska škola za djevojke pod patronatom Družbe koja baštini karizmu sv. Petra Fouriera i bl. Alix le Clerc. Dojmljivi su i opisi posljednjih dana majke Anuncijate (sada ponovno s. Marije Roze) zabilježeni u kućnoj kronici Družbine subotičke kuće. U zaključku ovog dijela knjige Armanda zaključuje da majci Anuncijati Kopunović pripada istaknuto mjesto u povijesti Hrvata u Vojvodini, ali i Crkve u Hrvata, „zbog njezine prosvjetne djelatnosti među bačkim Hrvatima i ključne uloge u povijesti hrvatske Družbe sestara Naše Gospe“.

Drugi dio knjige „Spisi majke Anuncijate Kopunović“ (str. 113-170) donosi 22 okružnice koje je majka Anuncijata, kao vrhovna glavarica Družbe, uputila svojim sestrama u razdoblju od 1934. do 1946. godine. Također, u ovaj dio knjige uvrštena je molba zagrebačkom nadbiskupu Alojziju Stepincu za prijenos kuće matice iz Subotice u Zagreb. Uz molbu, u ovom dijelu knjige mjesto su našle i duhovne bilješke majke Anuncijate. Autor knjige naznačuje kako nije poznato u kolikoj su mjeri to izvorne misli, a u kojoj bilješke s duhovnih vježbi ili citati preuzeti od nekih drugih pisaca. Armanda u uvodnom dijelu također navodi da

ovdje nisu uvršteni svi spisi majke Anuncijate, prije svega razni dekreti, molbe, obavijesti i slični dopisi. Osobno me se dojmilo i autorovo upozorenje prije čitanja izabranih dokumenata majke Anuncijate: „Spise treba čitati imajući u vidu doba u kojem su nastali. To jednako vrijedi i za njihov sadržaj i izričaj“. Često kada čitamo povijesne izvore nemamo ovo u vidu.

Knjiga je obogaćena fotografijama, te rijetkim razglednicama i fotografijama iz vlasništva subotičkog kolekcionara Petra Skenderovića.

Bez sumnje ova knjiga autora Ivana Armande značajan je doprinos povijesti Crkve među bačkim Hrvatima, ali i na širim obzorjima. Imajući u vidu da ova kve knjige biografsko-monografskog sadržaja nedostaju za mnoge velikane našeg naroda na prostorima Bačke (osobito za mnoge značajne crkvene službenike), ova je knjiga ne samo doprinos nego i poticaj za neke nove izazove i pisanja. Dakako, nadamo se, da će i sam Ivan Armanda doprinijeti tome ne samo nekim budućim člancima, nego i nekom novom knjigom o djelovanju redovničkih zajednica na prostoru Bačke.

Dražen Skenderović

Stjepan Beretić, *Johannes Clausen : kako je oslikana subotička katedrala*, Katoličko društvo „Ivan Antunović“, Subotica, 2022., 96 str.

Nakon duljeg razdoblja, 2022. godine objavljena je publikacija iz područja povijesti sakralne umjetnosti u cijelosti posvećena jednoj specifičnoj niši struke, a u pitanju je sakralni zidni oslik, u prezentiranom slučaju subotičke stolne